

KIEDY UDAĆ SIĘ NA DIAGNOZĘ? SPÓŹNIONE INTERWENCJE RODZICÓW LUB NIEPOTRZEBNA NADGORLIWOŚĆ.

Wcześnie postawiona diagnoza i jednocześnie rozpoczęta właściwa terapia może powstrzymać nieprawidłowy rozwój dziecka i być pomocna w dążeniu do samodzielnego życia. Terapia pomaga osobom z autyzmem coraz lepiej orientować się w świecie i jak najefektywniej wykorzystywać własny potencjał oraz nabyte nowe umiejętności. W konsekwencji nie doprowadzamy do powstania niepełnosprawności dziecka i przyczyniamy się do poprawy jakości jego życia. W niniejszym artykule poruszymy temat autyzmu, zwrócimy uwagę kiedy rodzice powinni udać się na diagnozę, co powinno ich zaniepokoić, na co powinni zwrócić uwagę. Zapraszam do lektury.

Mirosław Wiśniewski
oligofrenopedagog,
dyrektor pedagogiczny NPP Effectis

Autyzm zaliczany jest do grupy całościowych zaburzeń rozwojowych. Charakteryzuje się nieprawidłowościami w trzech sferach. Są to trudności w zakresie kompetencji społecznych, tj. umiejętności nawiązywania kontaktu i wzajemnych relacji społecznych; brak umiejętności lub deficyty w komunikowaniu się werbalnym, niewerbalnym; powtarzające się sztywne wzorce zachowań i formy oraz rodzaje zabawy, ograniczony repertuar aktywności czy zainteresowań. By stwierdzić dane zaburzenie u dziecka objawy muszą wystąpić w przynajmniej jednym z podanych obszarów przed ukończeniem trzeciego roku życia. To oznacza, że pierwsze objawy mogą być zauważalne już w wieku niemowlęcym. Dane trudności przejawiają się w bardzo zróżnicowany sposób. Ich natężenie różni się u poszczególnych osób i może zmieniać się wraz z wiekiem. Każde dziecko z autyzmem mierzy się z innymi deficytami i wymaga wsparcia w innym zakresie. Trudności w diagnozie, wynikają z tak złożonego obrazu klinicznego i konieczności wykluczenia pozostałych jednostek chorobowych o zbliżonym przebiegu. Bardzo istotna jest współpraca wielu specjalistów, by właściwie rozpoznać autyzm i zaplanować odpowiednie oddziaływania terapeutyczne, medyczne. Wczesna diagnoza i interwencja terapeutyczna jest niezwykle ważna by określić sposoby pomocy i nie dopuścić do utrwalania niepoprawnych schematów funkcjonowania dziecka. Jest to także pomocne dla rodziców, którzy mają przestrzeń by przystosować się do rozpoznanych trudności w funkcjonowaniu dziecka, mogą oswoić się z daną informacją i nabyć przydatne umiejętności. Autyzm diagnozowany jest w każdym wieku, najczęściej ok. 2-5 roku życia, kiedy rodzice zaczynają zauważać nieprawidłowości w rozwoju dziecka, które wkracza w nową grupę społeczną (żłobek, przedszkole). Spektrum autyzmu diagnozowane jest częściej u chłopców, niż dziewczynek.

Do Terapeutycznego Punktu Przedszkolnego „Effectis” przyjmowane są dzieci w wieku od 2,5 lat ze zdiagnozowanymi zaburzeniami ze spektrum autyzmu (autyzm dziecięcy, autyzm atypowy, Zespół Aspergera) lub/i niepełnosprawnością sprzężoną oraz opinią o potrzebie wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka. Dzieci rekrutowane do grup są na zbliżonym do siebie poziomie poznawczym oraz

w zakresie komunikowania się, w celu zapewnienia jak najbardziej efektywnej terapii prowadzonej indywidualnie jak i w małych grupach dzieci. Interdyscyplinarny zespół specjalistów, który latami zdobywał doświadczenie zawodowe oraz kwalifikacje niezbędne w pracy z osobami z ASD służy pomocą rodzicom i ich pociechom, pomagając dobrać najskuteczniejszą formę terapii dla danego dziecka. Dostyc późne diagnozowanie autyzmu jest spowodowane m.in. trudnością rozpoznania zaburzeń gdy dziecko jest młodsze, pierwsze symptomy autyzmu pojawiają się u różnych dzieci w różnym czasie, spektrum zaburzenia zostało rozszerzone w celu uwzględnienia pacjentów, u których objawy ujawniają się w późniejszym okresie życia. Wachlarz nieprawidłowości jest szeroki, odmienne występują mechanizmy i przyczyny, dlatego też nie ma objawów specyficznych wyłącznie dla autyzmu i takich, które zdecydowanie wykluczałyby tę diagnozę. W dalszej części artykułu zamieszczone zostały sygnały ostrzegawcze dla rodziców, które mogą świadczyć o deficytach w rozwoju dziecka i konieczności zgłoszenia się na konsultację. Jednak należy pamiętać, że występowanie poszczególnych objawów nie musi zawsze oznaczać, że dziecko znajduje się w spektrum zaburzeń autystycznych.

Sfera społeczna – na jakie zachowania dziecka warto zwrócić uwagę?

Za główne niepokojące symptomy dla wczesnego rozpoznawania zaburzeń ze spektrum autyzmu uważa się trudności w interakcjach społecznych. Pojawiają się one wcześnie, natomiast mogą być subtelne i z tego powodu nie zawsze są rozpoznawane przez rodziców.

W 3 miesiącu życia dzieci zaczynają być coraz bardziej ciekawe świata zewnętrznego, coraz chętniej obserwują co się dzieje dookoła nich. Pojawia się uśmiech, dziecko cieszy się na widok bliskiej mu osoby, przypatruje się twarzom. Dzieci w tym okresie są bardziej ekspresyjne, komunikują się ruchem całego ciała. Podążają za dźwiękami np. odwracają głowę w ich stronę. W okolicy 7 miesiąca życia dziecko już gaworzy, reaguje na swoje imię, czerpie radość z zabawy, odpowiada na wyraz

emocji innych osób np. odpowiada uśmiechem na uśmiech drugiej osoby. Zdarza się, że zaburzenia kontaktu społecznego występują już u niemowląt. Rodzice mogą zaobserwować sygnały ostrzegawcze, które pojawiają się poniżej 18 miesiąca życia dziecka. Jednym z pierwszych, możliwych do zaobserwowania symptomów jest brak wspólnego pola uwagi. To znaczy, że dziecko nie wykazuje zainteresowania, nie patrzy na obiekt, którym aktualnie interesuje się druga osoba, nie podąża też za wzrokiem danej osoby. Dzieci około 15 miesiąca życia szukają uwagi ze strony innych, przynoszą zabawki, powtarzają dźwięki by przywołać daną osobę. Natomiast dzieci z autyzmem często nie reagują na obecność innych, nie wykazują chęci by wchodzić w kontakt z drugą osobą, mogą wykazywać obojętność na kontakt fizyczny lub wręcz go nie lubić. Kolejny niepokojący sygnał, który jest możliwy do zaobserwowania we wczesnym okresie rozwoju dziecka to nieprawidłowy kontakt wzrokowy. To znaczy, że dziecko ma trudności z utrzymaniem kontaktu wzrokowego, nie poszukuje go, może odwracać głowę, patrzeć nieobecny wzrokiem. Rodzice często zgłaszają, że ich dziecko kilkakrotnie przywoływane po imieniu nie odwraca się, nie reaguje. Dostatecznie łatwo to zaobserwować, ponieważ jest to jedna z przyczyn trudności wejścia w kontakt z dzieckiem. Brak reakcji na imię może wskazywać na celowość diagnostyki w kierunku zaburzeń ze spektrum autyzmu, aczkolwiek należy pamiętać, że nawet prawidłowa reakcja dziecka w tej sytuacji, nie wyklucza ryzyka występowania zaburzenia. Niewłaściwy wyraz twarzy, niedostosowany do okoliczności u dzieci w wieku 12 miesięcy także zaliczają się do sygnałów ostrzegawczych. Warto zwrócić uwagę na zabawę dziecka, czy pokazuje swoje zabawki, wskazuje na obiekt zainteresowania, chętnie dzieli się doświadczeniami? Dzieci wieku około 12 miesięcy podają przedmioty opiekunowi by zainicjować interakcję, natomiast dzieci ze spektrum często nie czują takiej potrzeby.

Co powinno zaniepokoić rodziców w sferze komunikacji?

W obszarze komunikacji, rodziców często niepokoi brak zdolności językowych u dzieci. Pierwsze dźwięki wydawane przez dziecko to płacz, chrzą-

kanie, pomruki itp. Około 2 miesiąca życia pojawiają się jednosylabowe samogłoskowe dźwięki (aa, oo, uu). Dziecko podąża za dźwiękiem, odwraca głowę w jego stronę. W okolicach 6 miesiąca życia, niemowlę rozwijające się prawidłowo łączy kilka identycznych dźwięków (bababa, mamama). Roczne dziecko reaguje na swoje imię, rozumie znaczenie słowa „nie”, naśladuje zwyczajowe gesty takie jak „pa, pa” czy „brawo”, pojawiają się pierwsze słowa. U niektórych dzieci z autyzmem mogą niewystarczająco rozwinąć się poszczególne umiejętności komunikacji werbalnej, czy artykulacji i nie wykorzystują one mimiki, gestów lub w celu kompensacji tych zaburzeń. To, co cechuje dzieci ze spektrum to traktowanie ciała drugiej osoby jako „narzędzia”, które pomaga w osiągnięciu celu. Rodzice często informują, że dziecko samo uzyskuje pożądaną zabawkę / przedmiot bądź za pomocą ręki drugiej osoby. Jeśli język u dziecka się rozwija, zazwyczaj jest on dość specyficzny. To, co jest często spotykanym objawem dla dzieci z ASD to odwracanie zaimków (np. zwracanie się do siebie z użyciem formy „ty”). Charakterystyczne jest powtarzanie usłyszanych słów lub zdań, czyli tak zwana echolalia. Dziecko może powtarzać zwroty wypowiediane przez dorosłego. Jeżeli mowa u dziecka się rozwinęła, warto zwrócić uwagę na nieprawidłową melodię mowy (prozodię), tzn. nietypową szybkość wypowiedzi, głośność, tonację. Są to jedne z głównych objawów zaburzeń ze spektrum autyzmu jeśli chodzi o komunikację i jeśli rodzic zauważy je u swojego dziecka, warto zgłosić się na konsultację.

Jak wygląda zabawa u dzieci ze spektrum autyzmu? Podczas obserwacji zabawy dziecka, uwagę rodziców powinna zwrócić monotonia, wybiórczość form aktywności. Dzieci z autyzmem potrafią być zaabsorbowane jedną zabawką przez dłuższy czas, zdarza się, że skupiają się na obiektach, bądź bodźcach o dużej intensywności. Przykładowo, dziecko może wpatrywać się w błyszczące przedmioty, w światełka, lampki. Zabawki wirujące, grające, wibrujące również często potrafią na długi czas przyciągnąć uwagę dziecka z ASD. Zdarza się, że dzieci bawią się przedmiotami w sposób nietypowy, koncentrując się ich wycinkowych cechach. Taka forma zabawy jest sygnałem ostrzegawczym mogącym świadczyć o zaburzeniu. Dzieci mające

12 miesięcy chętnie bawią się w zabawy związane z naśladowaniem np. a kuku, wykonują gest „brawo”. Niepokojącym jest, gdy dziecko nie naśladuje ruchów dorosłego. W wielu przypadkach, dla dzieci ze spektrum, samotna zabawa jest dużo bardziej preferowaną formą aktywności, niż zabawa z rówieśnikami. Warto zwrócić uwagę na zachowania stereotypowe, do których należą m.in. kołysanie się, machanie rączkami, kręcenie wokół własnej osi. U dzieci z autyzmem często nie występują zabawy na niby, polegające na udawaniu, używaniu przedmiotów w sposób symboliczny. Wynika to z ich trudności z naśladowaniem, a także trudności w rozwoju umiejętności społecznych. Część dzieci z ASD wykazuje zmniejszoną lub zwiększoną wrażliwość na otaczające je bodźce takie jak zapachy, głośne dźwięki, smaki. Jeśli chodzi o zainteresowania, starsze dzieci mogą się szczególnie fascynować szczególnym, wybranym tematem np. pociągami, dinozaurami, elektroniką.

Kiedy udać się na diagnozę?

Zdarza się, że dziecko przejawia dane umiejętności i nagle ich częstotliwość z czasem zmniejsza się. Jest to bardzo istotny sygnał ostrzegawczy wymagający klinicznej oceny. Najczęściej regres dotyczy języka. Rodzice są szczególnie zaniepokojeni, gdy dziecko przestaje się porozumiewać np. dziecko naśladowało gesty, potem przestało. Natomiast spadek umiejętności może dotyczyć również innych sfer funkcjonowania dziecka np. rodzice informują o ograniczeniu nawiązywania kontaktu wzrokowego przez dziecko lub o zmianach nawyków żywieniowych.

Do podstawowych objawów, które wskazują na konieczność dalszej diagnostyki należą: brak gestów, gaworzenia, wskazywania różnych obiektów do 12. miesiąca życia dziecka. Do momentu ukończenia 18. miesiąca życia niepokojącym objawem jest niewymawianie jakiegokolwiek pojedynczego słowa. Natomiast do 24. miesiąca życia dziecka sygnałem ostrzegawczym dla rodziców powinien być brak spontanicznego wymawiania dwuwyrazowej frazy (niepowtórzonej po innej osobie). Warto pamiętać, że utrata zdolności mowy bądź regres umiejętności społecznych w dowolnym wieku dziecka powinny

skłonić rodziców do tego, by zgłosić się do specjalisty. Do grup ryzyka należą: dzieci, które mają rodzeństwo będące w spektrum autyzmu bądź krewnych z zaburzeniami zbliżonymi do autyzmu, dzieci ze znacznie opóźnionym rozwojem mowy, z problemami w rozwoju społecznym oraz dzieci z problemami w zachowaniu (np. dzieci hiperaktywne, nadwrażliwe na pewne dźwięki, dotyk).

Autyzm jest rozpoznawany na podstawie szczegółowego wywiadu z rodzicem, obserwacji i badania dziecka. Obserwacja może dotyczyć funkcjonowania dziecka w kontakcie z diagnostą, w jego środowisku naturalnym z najbliższymi osobami, w relacji z rówieśnikami. Gdy rodzice zauważą coś niepokojącego bardzo pomocne są nagrania, które dokumentują zachowanie dziecka.

Każde odchylenie od właściwego przebiegu rozwoju powinno być konsultowane. Badania potwierdzają, że we wczesnym dzieciństwie mózg cechuje się dużą plastycznością, tzn. tworzą się nowe ścieżki neuronalne, dlatego tak istotne znaczenie ma wczesna diagnoza i odpowiednia interwencja, które zwiększają szansę na usprawnienie funkcjonowania dziecka w przyszłości. Terapeutyczny Punkt Przedszkolny „Effectis” oferuje bezpłatne konsultacje dla zaniepokojonych rodziców i ich dzieci. Podczas spotkania opiekunowie mają szansę porozmawiać ze specjalistą o swoich obawach, a dla dziecka organizowana jest zabawa mająca na celu obserwację jego zachowania. W placówce zespół specjalistów stosuje metody pracy dostosowane do każdego podopiecznego, biorąc pod uwagę jego możliwości i potrzeby.

Kroki diagnostyczne:

- 1. Lekarz pediatra** – pozyskanie skierowania do poradni dla dzieci z autyzmem.
- 2. Poradnia dla dzieci z autyzmem** – diagnoza medyczna – niezbędna do otrzymania opinii czy orzeczenia. Jednocześnie jak najwcześniejsze pozyskanie terapii w czasie stawiania diagnozy (niektóre placówki prowadzą ten rodzaj wsparcia terapeutycznego).
- 3. Diagnostyka dodatkowa** w celu wykluczenia innych zaburzeń (np. metabolicz-

Zapytaj
w swoim
przedszkolu,
czy korzystają
z LiveKid

Aplikacja, która ułatwia komunikację z przedszkolem

Więcej informacji na livekid.com

nych, pokarmowych), konsultacja genetyka, itp.

4. Terapia uwzględniająca możliwości i potencjał dziecka.

NPP Effectis zaprasza do kontaktu rodziców zaniepokojonych rozwojem swojego dziecka oraz rodziców dzieci z ASD na spotkanie on – line, które odbędzie się już we wrześniu. Zapraszamy do zapisów drogą e-mail: biuro@effectis.edu.pl
Ilość miejsc ograniczona.

Tematyka:

- zaburzenia ze spektrum autyzmu;
- konsultacje merytoryczne z zakresu zagadnień: gdzie szukać specjalistycznej pomocy i terapii dla dziecka oraz jakie dokumenty należy zgromadzić do postawienia diagnozy (orzeczenie) i pozyskania bezpłatnych świadczeń w ramach NFZ (diagnoza i terapia), finansowanych z budżetu państwa (SUO,

WWRD);

- informacje na temat specjalistycznych turnusów rehabilitacyjnych.

mgr Paulina Adamczyk
psycholog

Artykuł opracowany został przez specjalistów z Niepublicznego Punktu Przedszkolnego „Effectis” „Effectis” Niepubliczny Punkt Przedszkolny dla dzieci z autyzmem
Warszawa, Ursynów, ul. Pod Lipą 1, lok. nr 2
+48 505 868 502, www.effectis.edu.pl

„Effectis” – placówka powstała z inicjatywy doświadczonych i dobrze zorientowanych w temacie zaburzeń ze spektrum autyzmu rodziców, którzy zmagają się z zaburzeniem swojego dziecka na co dzień. W połączeniu sił z kadraj wykwalfikowanych terapeutów oraz specjalistów, powstało wyjątkowe miejsce, niosące pomoc dzieciom z ASD i ich rodzinom.